

1. КОРУПЦИЯ И ТРАНСГРАНИЧНА ПРЕСТЪПНОСТ В БЪЛГАРИЯ

1.1. ДЕФИНИЦИЯ И ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КОМПЛЕКСА „КОРУПЦИЯ/КОНТРАБАНДА“

В настоящата разработка акцентът се поставя върху онези случаи на контрабанда, които се осъществяват със знанието и съдействието на държавните служители, в чиито прерогативи е пресичането на контрабандата; т.е. вниманието е насочено върху съчетанието между контрабандни и корупционни практики, преплитането на интересите на контрабандистите с тези на корумпираните чиновници. Тази избирателност се обуславя от голямата опасност, която съставя подобен престъпен алианс, както и от обстоятелството, че почти във всички случаи “контрабандните канали” в България функционират на този принцип.

В комплекса “корупция/контрабанда” първото понятие е по-трудно дефинируемо. С течение на времето и особено в последно време “корупция” се употребява като синоним на подкупничество, но съдържа иманентно в себе си по-общ смисъл за разлика от типично строгоюридическото значение на подкупа [1]. В дадения случай подкупничеството няма непременно международен характер, но е част от трансграничната престъпност дотолкова, доколкото е свързана с осъществяваната контрабанда [2]. Важно е да се отбележи, че корупционните практики от страна на служебни лица обикновено се съпровождат и от други престъпления и нарушения, които улесняват и прикриват контрабандата.

С понятието “контрабанда” се обозначава всяко внасяне в страните или изнасяне на стоки в нарушение на местното законодателство. Следователно контрабандата се извършва, за да се избегне заплащането на дължимите мита, данъци и такси, с цел да се постигнат финансови и търговски изгоди, като се избегне митническият, данъчният, полицейският или друг вид контрол и процедурите, свързани с регистрационни, разрешителни и лицензионни режими, заобикаляне на ограничения, свързани с вноса и износа на стоки и т.н.

Терминът “контрабанда” произлиза от италианското словосъчетание “контра-бандо”, където “контра” означава “против” и “бандо” – “правителствено разпореждане”. Той означава незаконно пренасяне през държавната граница на стоки, ценности и други предмети, т.е. пренасянето им в нарушение с изискванията на митническото законодателство. В английския език това явление обикновено се обозначава с понятия като “smuggling” и “illegal trafficking”. Последният термин обаче има по-широк обхват, тъй като включва и незаконното прекарване на хора.

В правен аспект контрабандата се разглежда като престъпление и като административно нарушение, за което се предвижда наказателна или административна отговорност, регламентирани съответно в Наказателния кодекс и в Закона за митниците (ДВ бр. 15, 1998 г.). Съставът на престъплението е уреден в чл.242 от НК. От обективна страна престъплението се изразява в пренасяне през границата на страната на стоки без знанието и разрешението

на митницата. Стоките могат да имат най-различен характер. В зависимост от тяхното количество и вид се определя и наказателната отговорност. [3]

Контрабандата има международен характер, тя предполага нарушаване на митническия режим с пренасянето или превозването на стоки от една в друга страна през границите им. В зависимост от характера на контрабандната стока, както и от началния и крайния купувач (пункт), като изпълнители се включват граждани на различни държави. В редица случаи гражданството на използваното за контрабандата лице има съществено значение, доколкото съществуват визови ограничения за придвижване на лица и стоки в определени райони на света – например Шенгенското споразумение. За контрабанда на стоки с краен пункт държави, включени в Шенгенското споразумение, обикновено се използват граждани на тези страни. Това е една от причините за ограниченото участие на български граждани при контрабандния износ и транзитиране на стоки за страни-членки на Шенген. Този извод е особено валиден за транзитната контрабанда на наркотични вещества, радиоактивни и ядрени материали, моторни превозни средства, стоки с двойно предназначение и др.

Най-често се контрабандират стоки с високи митнически ставки (цигари, алкохол, автомобили), стоки подлежащи на национални забрани и ограничения като оръжия, наркотични вещества и прекурсори, порнографски материали, субсидирани стоки, застрашени животински и растителни видове, стоки и технологии с възможна двойна употреба, културни, художествени и исторически ценности, стратегически суровини и материали, подправени стоки и стоки, предмет на нарушаване правата върху интелектуалната собственост, стоки, подлежащи на международен контрол, ядрени и радиоактивни материали, опасни и токсични вещества и отпадъци, високотехнологични продукти и т.н.

Контрабанда може да се осъществи по всяко време и на всяко място по границата, като основно местата за извършване на контрабанда се групират в две зони – места, където се осъществява митнически контрол (пристанища, летища, сухопътни гранични пунктове, зони за свободна търговия и др.), и места извън митническия контрол – отдалечено място на бреговата линия, малко известно пристанище или летище [4].

Контрабандирането на стоки и свързаните с него корупционни престъпления са характерни за всички държави в света. Техните мащаби и тенденциите в развитието на трансграничната престъпност зависят от конкретните условия, при които тя се извършва.

Основен фактор за увеличаване или намаляване на контрабандата е адекватността на митническия контрол по разкриването, задържането и отнемането на незаконно внесени или изнесени стоки. Ако контрабандистите знаят, че контролът е слаб, че сред митническите служители се шири корупция и съществува голяма вероятност да не бъдат заловени и наказани, то обстановката в държавата се оценява като благоприятна за осъществяване на контрабанда.

Съществува очевидната релация между демократично устройство, добро управление, липсваща или ограничена корупция в държавната администрация, от една страна, и ниските нива на контрабандни транзакции – от друга. И обратното – колкото правоохранителните и другите контролни органи са по-корумпирани и/или неефективни, толкова по-големи са опасностите от контрабанда. С други думи корумпирането на държавните служители е съществена предпоставка за осъществяването на голяма част от контрабандните операции.

Освен това в държавите с развита демокрация и пазарно стопанство не съществуват вътрешни (икономически, социални, политически и правни) фактори, които да стимулират контрабандата на стоки и капитали. При тях контрабандата е ограничена и контролируема в макроикономически план и обикновено се свежда до внос на забранени стоки от типа на наркотичните вещества и прекурсори, както и стоки с двойно предназначение, които по своя характер и възможности за използване могат да засегнат моралните устои на обществото, да нарушат обществения ред или застрашат сигурността на страната.

При тоталитарните общества контрабандата също е ограничена, но не с механизмите на правовата държава, а с тези на полицейската партия-държава. При съществуването на всеобхватен контрол възможността за осъществяване на неконтролирана от държавата дейност, каквато е контрабандата, е сведена до минимум. В подобни условия контрабандата може да бъде осъществявана почти винаги като държавна политика чрез използване на конкретните "канални", организирани от службите за сигурност или от други държавни структури. Следователно става дума за неklasическа разновидност на контрабанда, при която държавата не е жертва, а организатор на незаконно пренасяне на стоки през националната граница.

Контрабандата се превръща в един от големите проблеми, особено пред обществата, развиващите се страни и държавите в преход. Особено благоприятни условия за увеличаване обема на контрабандните операции възникват в процеса на посткомунистически реформи. Причините за това са разнообразни: вътрешни и наднационални, политически и икономически, институционални и културни.

С разпадането на бившия съветски блок и неговата икономическа организация (СИБ) бяха разрушени механизмите на размяна в Източна Европа. Националните производствени мощности загубиха своите традиционни партньори и пазари. Същевременно западноевропейските държави до голяма степен си останаха затворени за повечето посткомунистически страни. Поради драматичното съкращаване на външните пазари част от продукцията на най-развитите отрасли в тези държави стана предмет на контрабанден износ. Последвалата икономическа криза и упадъкът на промишлеността и селското стопанство задълбочиха диспропорциите между търсенето и предлагането на вътрешните пазари, което също стимулира незаконната търговия и контрабандните операции. От друга страна, разпадането на наследените от комунизма правозащитни и контролни механизми, възникналият в резултат на това временен правен и институционален хаос в съчетание с либерализацията на търговията и отварянето на посткомунистическите държави към света, направиха възможно и сравнително лесно осъществяването на нарастващ обем контрабандни операции от и за тези страни. Най-обобщено може да се каже, че придобилата огромни размери корупция сред държавните служители се превърна в условие и задължителен компонент на контрабандните операции в преходния период.

1.2. ГЕНЕЗИС НА „КОНТРАБАНДНИТЕ КАНАЛИ“ В БЪЛГАРИЯ

България не е изключение от тази картина. Особено показателно е развитието на "контрабандните канали" в страната, които надживяха политическите промени и чието функциониране бе нагодено към променящите се социално-икономически реалности.

"Контрабандните канали" бяха създадени от комунистическата държава и в частност от Държавна сигурност, за да обслужват трансграничната

престъпност като по-висока степен на организираност. За съжаление доказателствата за тази престъпна дейност липсват. Това, което е останало в наследство, са разкази на анонимни участници в контрабандните канали и някои косвени доказателства. Сред тях са и обвиненията от страна на западните държави за контрабанда на оръжие, наркотици, медикаменти и акцизни стоки.

Известно е, че в края на 70-те години в държавната монополна структура за износ на оръжие е създадена специална дирекция, позната под името "скрит транзит". Нейната основна дейност е била контрабандата на оръжие за трети страни. Оперативното ръководство се е осъществявало от група служители от Второ главно управление на Държавна сигурност. Освен за оръжие, каналите се ползвали за нелегално преминаване на хора – главно преследвани в собствените си държави за комунистическа или терористична дейност и дори за трафик на исторически ценности.

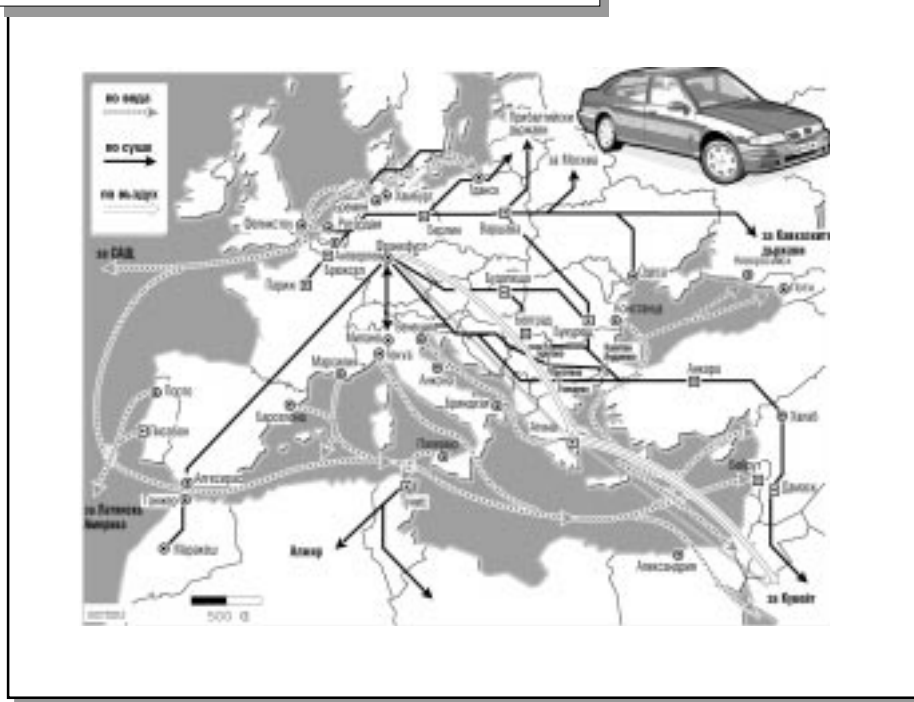
В реализацията на трафика през разглеждания период са включвани граждани или емигранти от палестински, сирийски, кюрдски, турски, ирански и албански произход. Повечето от тях са имали контакти с ислямистки, екстремистки или комунистически групи в собствените си страни и чужбина, което им е помагало да изградят надеждни канали през няколко държавни граници – както за Близкия изток и Азия, така и към Западна Европа. За улесняване и регламентиране на плащанията са били създадени редица задгранични дружества. Част от функциите на тези фирми, през които пак контрабандно са били внасяни техника и технологии, получени незаконно от западни фирми, е била и заобикаляне ограниченията на КОКОМ. На базата на контрабандни технологии у нас са се развивали цели отрасли от икономиката ни.

В периода 1987-1989 г. на отделни лица бе предоставен контролът над част от тези канали и огромни права да се разпореждат с фирмите под прикритие, което ги превърна в техни естествени наследници и им позволи да отклоняват средства в лични сметки. По данни на МВР към началото на 1991 г. България е притежавала над 250 фирми в Германия, Италия, Франция, Австрия, Англия, Индия и др. Това са дружества с ограничена отговорност, акционерни и командитни дружества, в които са били инвестирани около 160

млн. долара. Данни от 1989 г. сочат, че стокооборотът им е за над 1,1 млрд. долара. Отделно износът на българска продукция от задграничните дружества възлиза на повече от 600 млн. долара. Съдбата на тези фирми сега е неясна.

След разпадането на тоталитарната система и последвалата я кадрова промяна при трансформирането на органите на Държавна сигурност в периода 1990 – 1993 г. МВР напуснаха или бяха съкратени хиляди полицаи, които взеха със себе си голяма част от архива от досиета на агенти, връзки и механизми за заобикаляне на законите по границата.

Международни канали за търговия с крадени коли

Същевременно възникналият вакуум при упражняване на контролните функции от страна на държавата, както и икономическият спад, особено в периода 1989-1991 г., създадоха благоприятни условия за стокова контрабанда, предназначена за задоволяване на вътрешното търсене на голяма номенклатура от стоки. Ако до 10 ноември 1989 г. Държавна сигурност участваше най-вече в контрабанда за други страни или в транзитирането на наркотици и забранени стоки, то след тази дата същите контрабандни канали започнаха да се използват за контрабанден внос на всичко, което може да се продаде в България и само отчасти за износ на стоки. Заобикаляйки плащането на мита, такси и акцизи определена прослойка от бивши полицаи и партийни дейци се облагодетелстваха незаконно и акумулираха огромни финансови средства.

Настъпилият в началото на 90-те години правен и институционален хаос в страната бе използван от бившите служители на секретните служби, представители на висшата партийна номенклатура на БКП, както и от членове на новия стопанско-политически елит, освен за ограбване на държавните предприятия и банки и за безпроблемно експлоатиране на връзките и

Случаят „Атия“

През 1993 година във военната база „Атия“ беше разкрита контрабанда на цигари за милиони долари. Гръцкият кораб „Вати“, който е натоварил 4500 мастербокса от пристанище Бургас за Новоросийск, прекосява залива и разтоварва стоката си във военната база на пет камиона, които отново влизат в България и изчезват. Чрез тази контрабанда държавата е ощетена с близо 1 милион долара от неплатени акцизи и мита. Както става ясно по-късно, каналът е действал близо две години и през него са били разтоварени 10 танкера с гориво. В основата на тази контрабанда е стоял бивш служител на Държавна сигурност и сирийски гражданин от кюрдски произход, агент на ДС до 1989 г. и собственик на фирма, регистрирана в Мюнхен през 1988 г. Сред обвинените беше и командирът на военната база. Според изявлението на тогавашния министър-председател Любен Беров влизането на гръцкия кораб във военната база вероятно е ставало срещу „някой и друг милион“, платени на когото трябва. И досега делото за тази контрабанда не е влязло в съда. Контрабандата през военна база „Атия“ е класически пример за приватизиран контрабанден канал, в който са замесени хора от държавната администрация и военното ведомство.

възможностите на контрабандните канали. В България бяха внесени големи количества цигари, алкохол, захар, горива, спирт и др. без държавата да получи никакви приходи от тях. Наследените връзки на бившите български тайни служби с някои терористични организации от Близкия изток, Турция и Африка се трансформираха в частни контрабандни канали, които функционираха в полза на една или друга групировка, обслужваща дадена партия. Съществуват десетки примери, между които и скандалното разкритие за контрабандните операции във военната база Атия край Бургас.

Пак по същото време се осъществи и своеобразна интеграция на контрабандните канали в структурата на българската „сива икономика“. Връзката между трафикантите и полулегалните икономически субекти, от една страна, и откровено престъпните структури, от друга, също бе осъществена от бивши служители на тайните служби, а реализацията на контрабандния трафик се извършваше с помощта на сенчести групировки. Корупционните действия при тази кооперация често излизаха извън рамките на своята дефиниция – „власт – подкуп – разрешение – прикритие“. В определени моменти те придобиваха характерните за организираната престъпност елементи заплаха – изнудване – убийство. Макар и да имат отделна характеристика, доста често, без да е правило, първопричината за тези криминални действия са финансовите взаимоотношения между криминални структури и държавни служители, създадени при експлоатацията на контрабандните канали.

Едновременно с това през първата половина на 90-те години се оформи и организираната престъпност – конгломерат от бивши служители на

Държавна сигурност и номенклатурни партийни и стопански дейци, спортисти (популярно известни като “борци”) и криминално проявени лица. Докато “бившите” просперират на базата на контрабандата и източването на държавни предприятия на входа и на изхода (така известната “Система на паяка”), “борците” и другите полукриминални групи започват бързо да трупат пари от трафик на крадени автомобили, грабежи, кражби и рекет над дребни и средни бизнесмени. При реализацията на криминалния трафик на крадени автомобили през границите “силовите групировки” от бивши спортисти започват да изграждат паралелни контрабандни канали. Каналите често се дублират или в тях участват едни и същи лица от митническата и граничната администрация. Фактически тези структури изкупуват създадените от други контрабандни канали.

Така създадената конфигурация в контрабандния бизнес получи своя голям шанс през годините на ембаргото по отношение на Югославия във връзка с конфликта в Босна и Херцеговина. Правителството на Любен Беров (1993-1995 г.) не предприе нужните мерки за пресичане на незаконното обогатяване на определена група хора. Нарушаването на петролното ембарго се осъществява отново под контрола на отделни служители на тайните служби и по схемите на бившата Държавна сигурност.

През този период публична тайна бяха керваните с автоцистерни, предвождани от полицейски автомобили до границата, преминаващите инкогнито митницата на Драгоман влакови композиции, танкерите, които пътуват към сръбското пристанище Прахово. По данни на Министерския съвет изнесени от тогавашния вицепремиер Александър Божков на заседание на правителството на 13 май 1999 г. по време на първото югоембарго са засечени над 400 крупни сделки с различни стоки за Югославия, оцетили държавната хазна с над 250 милиона долара. В резултат на десетки случаи на контрабанда на горива са нанесени вреди за стотици милиони долари. Естествено, такава мащабна контрабанда не е възможна без участието на държавни структури и хора от най-високите етажи на властта [5].

Безпрепятственото преминаване на пратките през територията на България е осигурявано от действащи и бивши служители на тайните служби. За да осъществят сделките си силовите групировки, които дотогава стоят на по-ниско ниво в структурата на “сивата икономика”, също започнаха да използват създадените механизми за нарушаване на ембаргото. Докато в първите години на 90-те бившите служители получиха по наследство от партията-държава контрабандните канали, силовите групировки ги приватизираха на своеобразен търг с наддаване [6].

„АЛБАНСКАТА СДЕЛКА“

Така наречената “Албанска сделка” беше реализирана с участието на двама служители на Министерството на отбраната и един служител на МВР. Сделката, която е осъществена с помощта на македонските тайни служби и полковник от Албания, е за 100 минохвъргачки и 10 000 мини. Както стана ясно по-късно от разследването на скандала, оръжието е било прехвърлено за сръбската армия в Босна. Детайлите по сделката доказват класическата структура на държавен контрабанден канал, в който са участвали тайните служби на три държави, използван за лично облагодетелстване. Шестте камиона, натоварени с оръжие са прекосили безпрепятствено границите на България, Македония и Сърбия строго охранявани от съответните полицейски части. Щетите за държавата отново възлизат на милиони долари, а осъдени по аферата все още няма.

Така при осъществяването на стотици сделки за нарушаване на югоембаргото българската организирана престъпност, купувайки наследството на държавните контрабандни канали, изработва безотказни корупционни механизми. Естествено те нанасят огромни щети на икономиката на България.

Едновременно с надпреварата на организираната престъпност по осъществяване на пренасянето на петрол и азотни торове за остатъчна Югославия, се реактивираха и традиционните оръжейни канали. През България преминават пратки с оръжия за Босна от Русия, Украйна и други бивши съветски републики. Пример за това, че българските тайни служби също не са безучастни, е на шумялата “Албанска сделка”.

През последните години, освен към традиционните акцизни стоки като цигари и алкохол, към контрабандните канали се насочват и други високоликвидни продукти като захар и спирт. В средата на 1998 г. МВР разкри механизмите за внос на захар за няколко български завода. Аферата стана известна под името “Бартекс”, наречена на фирмата за захар на групировката “Мултигруп”. Вредите от действащия повече от пет години канал през бургаското пристанище са изчислени на 52 милиарда лева [7].

Ембарговият режим е пример за това, че и международната общност в лицето на Съвета за сигурност на ООН може да стане съпричастно към създаването на условия за контрабанда. Друг конкретен случай, при който има противоречив ефект от международни мерки против контрабандата, е този с българското производство на компактдискове след 1989 г. Известно е, че производствените мощности в страната надвишаваха 90 милиона диска, които не можеше да бъдат реализирани на вътрешния пазар. От друга страна, качеството на българските компактдискове беше много добро, което ги направи търсени и в чужбина. В резултат на това през 90-те години контрабандирането на български компактдискове се превърна в едно от най-доходните пера на незаконния бизнес. Впоследствие под въздействие на международен натиск България възприе най-рестриктивното законодателство в Европа по отношение защитата на интелектуалната собственост. Това доведе до силното ограничаване на производството на компактдискове в страната. Логично бе подобно свиване на производството да породи търсене, което стимулира други форми на контрабандни операции. През последните години има сигнали, че от производител и износител на компактдискове страната се използва като депо на произвеждани в трети страни и изнасяни чрез България компактдискове. Създаде се порочен кръг – мерките против контрабандата генерират нова контрабанда [8].

Контрабандата не се свежда единствено до организирани престъпни канали. В България, както и в повечето страни в преход, 90-те години са белязани и от явлението “куфарна търговия”. Става дума за масова, индивидуална контрабанда на търговски стоки, която има характер на поминък и за извършителите ѝ тя е основен източник за препитание. В повечето случаи подобен вид контрабанда може само частично да бъде окачествена като незаконна. Същевременно от гледна точка на обвързаността между контрабанда и корупция и “куфарната търговия” е интересна като обект на настоящото изследване. Освен това, тъй като обикновено не се вписва в критериите за официалната икономика, тя е част от “сивата икономика”, т.е. формира онази зона на нерегламентирани търговско-икономически взаимоотношения, която е особено характерна за страните в преход. Не на последно място по значение “куфарната търговия” бележи и двустранните отношения на България с държави като Турция, Гърция и бившите югорепублики в смисъл, че известна част от търговския обмен между техните икономики се осъществява чрез тези канали (по-подробно вж. 1.7.1).

1.3. ФОРМИ И СХЕМИ НА ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Всяка контрабанда, включително и държавната, винаги е незаконна дейност, като с оглед спецификата на операцията има трансграничен характер – нарушават се законодателствата на повече страни. Естествено при съществуването на контролни органи – гранична полиция, митнически власти, пътна инспекция и т.н., подобни операции трябва да се извършват по скрит начин. Това означава, че извършителите на тази дейност се стремят в

максимална степен да прикрият престъпния ѝ характер, използвайки легалните форми на внос/износ. Тази констатация важи и за онези, разглеждани в настоящата разработка случаи, когато престъпната дейност се извършва със знанието и/или съдействието на длъжностни лица.

Контрабандата се извършва с използване на различни форми, методи и прийоми. Формите на изпълнителното деяние при престъплението "контрабанда" са посочени в чл. 242 на НК. Част от прийоми при извършване на престъплението "контрабанда" се използват и при митническата измама, уредена в Закона за митниците. Анализът на практиката, сочи че най-често срещаните случаи са:

- При митническата измама, свързана с *неточното описание на стоките*, представяната информация е невярна и води до заблуда по отношение на физическото описание на стоките, което от своя страна дава възможност за неправилно класифициране и извличане на облаги. Неточното описание води до избягване на забрани, ограничения или импортни квоти, печалба от по-ниските ставки на митата или други данъци, изтегляне на значителни суми от данъчни компенсации, избягване заплащането на такси и т.н. Тук често се използва фактът, че митническата тарифа е така направена, че различни видове стоки с голяма разлика на дължимите държавни такси имат близък тарифен номер по митническата тарифа, който умишлено се бърка. Така се заплащат по-малки митни сборове и други държавни вземания, а грешката е трудно уловима. Така например в митническо бюро Кремиковци беше разкрит опит за внос на пилешко месо, декларирано като месо от токачки. Разликата в платимите мита и другите държавни вземания в случая е 40%.
- При митническата измама, свързана със *стойността на стоките*, наблюдаваме занижаване или завишаване на стойности. Чрез занижената стойност, която е по-ниска от действително платената, се постига плащане на по-ниски митни сборове и други държавни вземания. Чрез изготвяне на митнически фактури със завишени стойности, след оформяне на ЕАД се създават условия за получаване на по-високи данъчни кредити, а също и възможност за рециклиране (пране) на мръсни пари.
- При измамите, свързани с *преференциалния произход на стоките*, съзнателно се нарушават изискванията и правилата за произход на стоките, които са регламентирани в двустранните или многостранните спогодби. Тази форма на измама се използва с цел да се заплатят по-малко митни сборове и други държавни вземания, за да се избегнат забрани и ограничения или да се заобиколят търговски санкции или ембарго. Измамата се състои в невярно деклариране на страната, в която е произведена стоката, която често е свързана с посочване на тарифни кодове и номера.
- При контрабандата и измамите, свързани с *транзитирането на стоки*, се наблюдават действия, които водят до отклоняване от митнически контрол и надзор на стоки с цел те да останат в страната без заплащане на дължимите митни сборове и други държавни вземания. Документацията, свързана с приключване на транзита, се подправя чрез неистински печати и документи, които удостоверяват, че стоките са достигнали от отправното до получаващото митническо учреждение в непроменено състояние и транзитната операция е приключена.
- При измамите, свързани с *разрешенията за внос или износ*, се използват преправяни документи. Целта е чрез този вид измама да се избегнат забрани или ограничения, свързани например с фитосанитарния,

ветеринарния контрол, стратегически стоки, оръжия, ядрени, химически и биологически активни вещества, текстилните изделия, паметници на културата и предмети с археологическа или художествена стойност и др.

- Измамите, свързани с *невярно декларирано качество и количество*, се извършват с цел избягване на съществуващи защитни мерки или забрани. Тук се наблюдават несъответствия в описанието, теглото, опаковката и т.н.
- При измамите, свързани с *крайното потребление*, стоките не се използват за първоначално декларираните цели, променя се крайният потребител с цел да се спечели от занижени или нулеви мита или да бъдат избегнати съществуващи забрани.
- Контрабандата и измамите, свързани с *невярно и неточно търговско описание*, улесняват вноса на долнокачествени стоки, такива, които са обект на забрани, ограничения или опасни за здравето и т.н. Невярното и неточно търговско описание на стоките е свързано и с невярно посочване на страната, в която е произведена стоката, посочват се и неверни тарифни номера.
- Измамите, свързани с възстановяването на мита и данъци, когато декларираните за износ стоки в действителност не напускат страната (фиктивен износ) или биват изнасяни стоки с умишлено завишени стойности.
- При контрабандата и измамите, свързани с *фирми-фантоми*, се внасят и изнасят стоки на името на фирми и организации, които в действителност не съществуват. Тези фирми може да са регистрирани или да не са регистрирани от съда. При положение че са регистрирани, се използват неточни или неверни имена и адреси. Разкриването на ползващите се от такива фирми е затруднено. Фирмите-фантоми се използват и за цели, несвързани с укриване или неплащане на мита и данъци, най-вече когато се извършва за пране на пари или наркотрафик.
- Когато съответното превозно средство с контрабандна стока е пропуснато през контролния пункт, без това да бъде отразено в митническата документация (*нерегистриран пренос на стоки*), е налице чиста контрабанда без необходимата митническа обработка на пренасяната стока.

1.4. КОРУПЦИЯ И КОНТРАБАНДА: ОПИТ ЗА ПАРАЛЕЛНА КЛАСИФИКАЦИЯ

При всички форми на контрабанда, които се осъществяват със знанието и съдействието на длъжностни лица, е налице престъпление – подкуп или престъпление по служба. В случаите на масова контрабанда и особено при контрабанда на бързоликвидни стоки, се нарушават едновременно както Законът за митниците, така и НК.

Що се отнася до специфичните форми на корумпиране, те могат да се сведат до няколко по-обща типа взаимодействие между контрабандистите и държавните служители:

- Корумпиране на митническата администрация с цел да се извърши по-бързо определена операция, вкл. и документиране, за да може даден бизнесмен или организация да реализират сделката по най-бързия начин.
- Корумпиране с цел прикриване на нарушения на митническите закони и вътрешни разпоредби.

- Участието на граничната и митническата администрация в създаването и функционирането на контрабандни канали през границата.

Съществуват трайни и повтарящи се схеми за съчетаване интересите на трафикантите и на корумпираните служители. При това е налице определена логика на свързването и взаимодействието на интересите.

Таблица 1.1. Паралелна класификация на контрабандата и корупцията

Тип контрабанда	Форми на корупция
Дребна контрабанда (куфарна търговия)	Чиновническа (бюрократична) корупция
Контрабандни канали	Корупционна мрежа
Държавна контрабанда	„Голяма“ корупция

Съществува връзка между нивото на организираност на контрабандната дейност и замесените в корупция длъжностни лица.

При осъществяването на т.нар. куфарна търговия, която има масов характер, обикновено участва един и в по-редки случаи повече членове на семейството. Те влизат в контакт с отделни представители на митническите власти и на другите контролиращи служби, при което възниква ситуация, обуславяща престъплението “подкуп”. Независимо от ролята на държавния служител – пасивна или активна по смисъла на НК, контрабандистът заплаща определена “тарифа” на служителя, който разрешава незаконния пренос на стоката. Понякога “сделката” има натурален характер – митничарят задържа за себе си пренасяна от “куфарния търговец” вещ или стока.

При използването на контрабандните канали съществува по-сложна верига от корупционни сделки, вкл. преразпределяне на получавания подкуп. В сделката участват служители от различни ведомства, които осигуряват жп цистерни, транспортни коридори, терминали за разтоварване и товарене на горива. Често се стига до парадокса съответни държавни служители да се превръщат в незаконно наети лица на притежателите на “приватизираните” от полукриминални или престъпни групировки контрабандни канали. По такъв начин се изгражда трайна система на двойна лоялност на ключови служители: законна – към държавата и скрита, незаконна към подкупилата го групировка.

Третата и най-опасна форма на взаимодействие между контрабандисти и държавни служители е осъществяването на такъв незаконен пренос на стоки, който носи облаги за политическия елит на страната и респективно самият пренос е гарантиран с политически “чадър”. В тези случаи размерите на корупцията са такива, че могат да отнесат деянието към категорията “голяма корупция”. Поради важността на подобен тип престъпен сговор ще се спрем по-подробно на релацията “корупционна мрежа – политически елит”.

1.5. КОНТРАБАНДА И ПОЛИТИЧЕСКИ ЕЛИТ

През разглеждания в настоящата разработка период (1989-2000 г.) са се сменили две служебни и шест редовни правителства. Пак по това време се появяваха разкрития за контрабандни канали за суровини, цигари, алкохол, хранителни продукти и други видове бързоликвидни стоки. Контрабандният канал за спирт през бургаското пристанище например е бил засечен още през 1995 г., бил е документиран от ревизия в митницата през 1997 г., но е функционирал до края на 1998 г. През това време България имаше 3 редовни и две служебни правителства.

Може да се констатира, че при всяка смяна на властта определен контрабанден канал губи политическата си подкрепа. Чрез съществуващите нелегални трасета определени политици контролират икономическия елит на държавата, който е близък до една или друга партия, като му осигуряват не безкористно предимство в пазарната среда чрез елиминиране принципите на свободната конкуренция. От своя страна икономическите групировки стават заложници на покровителстващата ги партия, тъй като паразитният начин на действие ги прави слабоконкурентни в нормална пазарна среда.

Механизмът на експлоатация на старите контрабандни канали и на създаване на нови е чрез внедряване в администрацията по границата на верни на партията хора, много от които без необходимия ценз. От друга страна, самите участници в подобни канали предлагат на новите власти подкупи, за да получат тяхната закрила и продължаването на престъпния им бизнес. С верни на нея хора управляващите политически елити не само ползват, но и контролират трафика "на конкуренцията" по вече действащи канали в интерес на един или друг икономически субект. Тъй като повечето правителства до парламентарните избори от април 1997 г. бяха доминирани от БСП, през този период не се наблюдаваше особено голямо текучество сред митническите служители. След поемането на управлението от ОДС бяха уволнени 377 митничари с мотив "съкращаване на щата", а началниците на всички 16 районни митници – сменени.

Трудно е да се прецени доколко тези съкращения и нови назначения са обусловени от необходимостта да бъдат отстранени компрометирани служители. Във всеки случай опит да бъдат пресечени действащите контрабандни канали, контролирани от бившата Държавна сигурност, е направен още през 1997 г. Тогава функциите по границата на МВР са прехвърлени от Национална служба за сигурност, която е наследник на Второ управление на ДС, върху Национална служба "Гранични войски". С промените в устройствения закон на МВР на Гранична полиция са дадени полицейски функции, както и правото да разследва деяния, свързани с контрабанда и нелегален трафик. Статутът на новата гранична полиция, чието командване се осъществява само по вертикала с център в столицата, предизвика съмнения относно желанието за контрол над контрабандните канали от "най-високо място". Всички останали служби в МВР на регионално ниво са подчинени и на регионалния директор на вътрешните работи, което осигурява по-добра координация и взаимен контрол между различните служби.

Десетгодишното протакане от Парламента на приемането на Закон за финансиране на партиите, непрозрачността на събирането и изразходването на средства по време на предизборни кампании и издръжката на партийния апарат създават подозренията за съпричастност на всяко правителство към нерегламентирани начини за поддръжка на политическите субекти. Никой не си прави илюзията, че огромните структури на големи партии като БСП и СДС се издържат само от членски внос. Практика е цялата митническа администрация да бъде овладяна от хора на управляващите, защото отчисленията от контрабандния внос за партийните структури се доказват най-трудно.

Тоталната атака през последните години срещу силовите структури ги измести на заден план, но това не означава, че са изпаднали от схемите. Този вид полулегални бизнесструктури имат и продължават да имат свободен финансов ресурс и структури по места, чрез които реализират съответната дейност. Българският политически елит точно обратното – няма свободни пари и пазарни структури, той има власт, контролира държавната администрация и се стреми да осребри политическата си власт и с това да

придобие икономическа мощ. Политически фигури станаха посредници между миналите в “нелегалност” силови структури и държавната администрация по границата.

Ако в периода 1990-1993 г. бившата комунистическа номенклатура трансформира политическата власт в икономическа чрез създаване на паралелни фирми и източване на държавните фирми, то сега някои политици получават процент от експлоатацията на държавната администрация. Няма случай, в който управляваща партия да е обвинила публично свои хора в изграждането на контрабанден канал. За сметка на това, когато една партия падне от власт, веднага новите управляващи отправят обвинения с доказателства за участие в контрабанда.

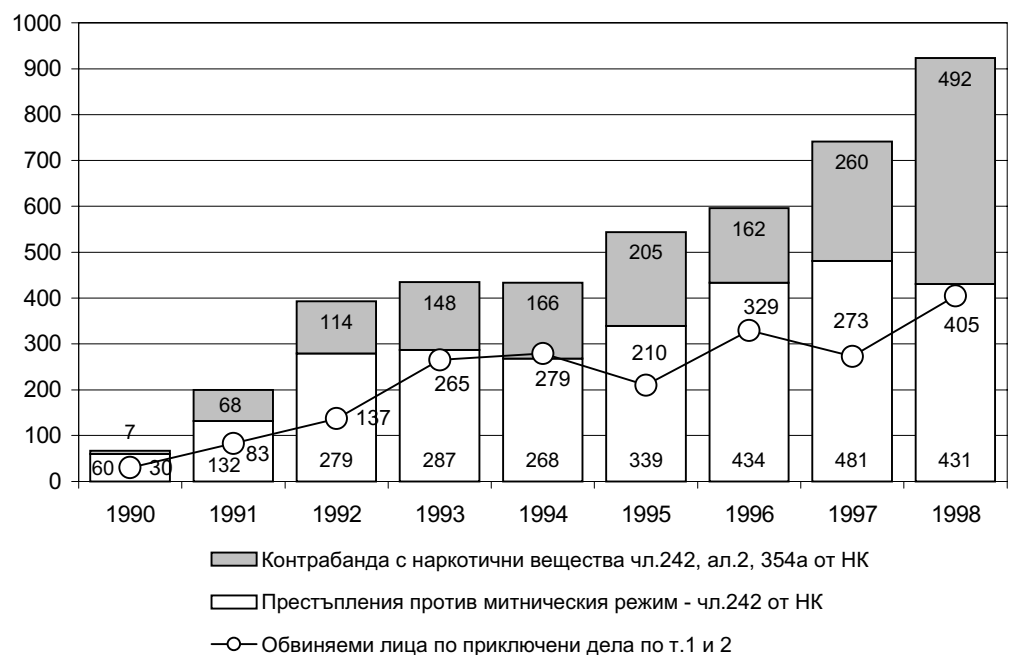
В България се проявява следната закономерност: щом една партия изпадне от властта, нейните структури след няколко месеца обявяват банкрут. Контрабандните канали са само едно от средствата за финансиране на българските политически партии.

1.6. РОЛЯТА НА МИТНИЦИТЕ

В разглеждания контекст ролята на митниците може да се анализира както в рамките на дейностите и мерките, които се предприемат за пресичане на контрабандата, така и като институция, в която корупционните практики през последното десетилетие се превърнаха в предпоставка за незаконен пренос на стоки. С други думи митниците са както преграда за трансгранична престъпност, така и – посредством незаконната дейност на отделни бивши служители или дори на групи служители на това ведомство – важно условие за успешното осъществяване на контрабандните операции.

Анализът на престъпленията против митническия режим, свързан с контрабандата на стоки, в т.ч. и контрабандата с наркотични вещества за периода 1990 г. до първото полугодие на 1999 г., направен на основата на разследваните предварителни производства като цяло, очертава категорична тенденция за нарастване броя на този вид престъпления и на техните извършители (фиг. 1.1).

Фигура 1.1. ПРЕСТЪПЛЕНИЯ СРЕЩУ МИТНИЧЕСКИЯ РЕЖИМ, СВЪРЗАНИ С КОНТРАБАНДАТА НА СТОКИ [9]

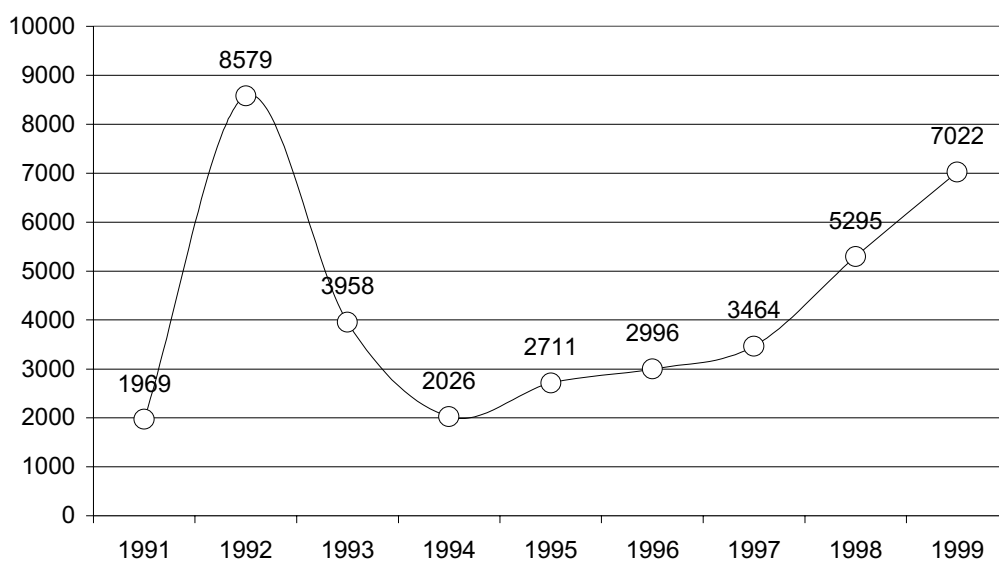
Косвена индикация за размерите на корупцията са и предприетите от самото ведомство дисциплинарни мерки срещу провинили се митничари. Според справка на Главно управление "Митници" за периода от октомври 1997 г. до октомври 1999 г. общо са уволнени 154 служители за различни нарушения (фиг. 1.2).

Общото във всичките случаи е съществуването на подозрения за участие в контрабанда и ощетяване на държавата. Дисциплинарно са уволнени за извършени и доказани груби нарушения на действащото митническо законодателство 102-ма митничари. Най-честите нарушения са:

- приемане и оформяне на единен административен документ (ЕАД) със занижена митническа облагаема стойност на стоките;
- приемане и оформяне на ЕАД с тарифни позиции на стоките, неотговарящи на действителните;
- приемане и оформяне на ЕАД с недеklarирани стоки, описани в придружаващата стоките документи.

От посочените примери е видно, че съществува стремеж от страна на деклараторите на стоки да заплатят по-малки мита и данъци. Изложеното води до извода за съществуваща корупция. Много от сигналите остават недоказани, поради което ГУ "Митници" не може да действа ефективно.

Фигура 1.2. Митнически административни нарушения [10]

С мотивировка "липса на качества за ефективно изпълнение на работата" в случаите, когато при преценка за професионалното представяне на служителите, ръководителите намират достатъчно основания за дисциплинарно уволнение са освободени 52-ма митнически служители. Най-чести са нарушенията на служебните задължения, както и за груби нарушения на митническото законодателство, извършени след давностния срок за търсене на дисциплинарна отговорност.

Наказателно-административната практика не дава адекватна представа за действителното състояние на корупционните практики в митниците. Опит да повдигне завесата, бе направен през 1998 г. от тогавашния ревизор в Министерството на финансите Емил Димитров, който публикува 90-страничен ревизионен акт на митниците. В този документ се съдържат резултатите от ревизия, започнала на 10 февруари 1998 г. и обхванала периода от 1 януари 1996 г. до 30 май 1998 г. В него има констатации и за времето от 1990 до 1998 г.

Според доклада на Е. Димитров “проверките в митниците са установили огромни количества на внесени с танкери нефт, метанол, горива, телевизори и бяла техника, цигари и алкохол, резервни части, спирт, захар, ориз, други хранителни продукти, лекарствени средства, строителни материали и т.н. Поради приети от митническата администрация неправилно или непълно попълнени документи постъпленията не са внасяни по 2, 3, 4 и 5 години.”

Проверката на митническия контрол от страна на ревизорите показва редица нарушения:

- неприключени ТИР карнети;
- допускане на нов износ след срока;
- неприключени транспортни листове и липсващи цели кочани;
- неправилно изчислени митни сборове – до 39 пъти по-малки стойности;
- липса на физически контрол при удължаване на сроковете за временен внос;
- огромни несъбрани задължения към митниците, част от които обявени за несъбираеми;
- липсващи митнически декларации, необезпечени с ефективни гаранции декларации;
- не са предприети и своевременни действия за пристъпване към принудително събиране на митнически сборове;
- множество неприключили митнически манифести на физически и юридически лица, осъществили внос на автомобили и резервни части, без да са заплатени дължимите митни сборове. Началници и зам.-началници на митници са удължавали законния срок от 30 дни за осъществяване на нов износ, като са давали възможност това да се извърши дори след три години;
- пропускане на транзити, като се определя гаранция не на база на действителната митническа облагаема стойност, а според вида на превозното средство;
- констатирани изключително нереални цени при пропускани стоки и др.

В ревизионния акт се твърди, че при направените 11 ревизии в районните митници през 1997-1998 г. всички те са приключили с ревизионни актове. А в доклада на европейските наблюдатели Аткинсън и Гелерод се цитират изводите на ревизора Емил Димитров, че сумите от “митнически измами, основани на корупция на чиновници и фалшифициране на митнически документи, са осигурили 560 милиона долара през 1997 г. и 700 милиона долара през 1998 г” [11].

Ревизионният акт на Емил Димитров обаче не бе приет от ръководството на Министерството на финансите, а министърът разпореди на софийската ДФК да извърши “суперревизия” на митниците. Последната опроверга някои от заключенията на ревизора. Самият Е. Димитров с основание твърди, че по закон констатациите му могат да бъдат оборени само в съдебната зала. Впоследствие Е. Димитров бе подложен на силен натиск и подаде оставка като ревизор в Министерството на финансите.

Същевременно по ревизионния акт бе образувана предварителна проверка от прокуратурата. През декември 1999 г. с постановление на Софийска градска прокуратура бе отказано образуването на предварително производство срещу бивши и настоящи шефове на митниците, поради “липса на доказателства за извършено престъпление”. [12]

1.7. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОСЛЕДСТВИЯ ОТ ТРАНСГРАНИЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Съвкупността от различните форми на трансгранична престъпност в съчетание с корупцията сред държавните служители оцеляват държавата, националната икономика и интересите на гражданите.

На първо място сред негативните последици от този комплекс е намаляването на постъпленията в държавния бюджет, което води до увеличаване бюджетния дефицит на страната. За да попълни бюджета държавата се стреми все повече към увеличаване на приходите, което пък от своя страна води не само до засилване на данъчното бреме, но и до затрудняване на инвестициите. А това потенциално е заплаха и за икономическите реформи на прехода.

Толерирането на този комплекс представлява заплаха за националната сигурност и нейното икономическо развитие по пътя на пазарното стопанство. Натрупаните чрез контрабанда мръсни пари се завъртат в един порочен кръг и деформират икономиката в криминална или полукриминална посока. По този начин по-конкурентни и доминиращи стават престъпните структури, а не честните предприемачи.

Създава се неприемлив инвестиционен климат за чуждите бизнесмени, защото те се изправят пред нелоялна конкуренция и липсата на пазарни правила. Поради тази причина България бе напусната от редица световноизвестни фирми, които се сблъскаха с контрабандния внос на собствените си продукти на нашия пазар, а това има крайно негативни последици в инвестиционната сфера.

Контрабандата унищожавя зараждащото се местно производство чрез евтин внос и пречи на създаването на среда за развитие на средния и малък бизнес и нормална икономическа класа в страната. Така например, според експертни оценки в резултат на нелоялната конкуренция на контрабандния внос в обувната промишленост от 800 новосъздадени предприятия ще оцелеят едва 15. Според този браншов съюз над 8 млн. марки са годишните загуби на бюджета в резултат на контрабандирането на обувки.

Друг пример е вносът на кренвирши с трайност 1 година, на салами по цена 35 цента за кг, на пастети по средна цена 60 цента за кг и т.н. Контрабандното внасяне на тези стоки рефлектира върху родното свиневъдство и месопреработвателна индустрия. Борбата за оцеляване е свързана с факта, че около 25 000 души изкарват прехраната си в тези два стопански сектора, а годишният оборот в двата подотрасъла е над 1 млрд. марки. Контрабандата и митническите измами биха намалили заетостта в двата подотрасъла и съответно постъпленията в хазната.

Накрая, но не по важност, оцеляването и поддържането на контрабандни канали и тяхното контролиране от групи във властта пречат за стабилизирането на демократичните институции, регламентирането на партийните финанси, реформата в държавните структури, утвърждаването на съвременни стандарти на управление и генезиса на гражданското общество.

1.7.1. МАСОВА КОНТРАБАНДА И СКРИТА ИКОНОМИКА

В макроикономически план значението на масовата контрабанда не трябва да се подценява поради факта, че малките и средни предприятия зависят от мащабите на този вид стоков внос. Специалистите говорят дори за "куфарни малки и средни предприятия". В голяма степен тяхната дейност

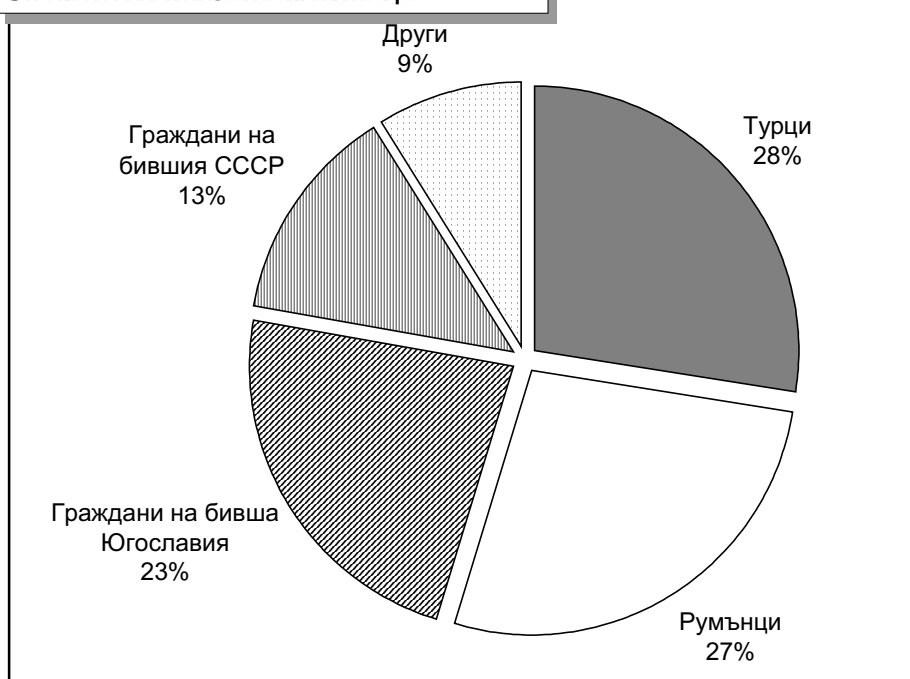
остава извън рамките на официалната икономика. Досега мерките срещу нея имат по-скоро осъдителен и морален (за този вид нарушения се предвиждат глоби), отколкото репресивен характер.

Това явление неоснователно се подценява. От 1989 г. досега по тези въпроси е правено едно единствено системно изследване и то в контекста на транзитната миграция. Това е разработката на Международната организация за миграцията от 1993 г. (Transit Migration in Bulgaria, IOM, 1994).

За мащабите на явлението, неговите последствия и “средата” и “мрежите”, които създава може да се съди по косвени измерители и експертни оценки.

Един от показателите, които биха могли да бъдат използвани, е броят “излизания” от страната. Такава информация се предоставя от Националния статистически институт (НСИ). През 1996 г. и 1997 г. са регистрирани по над 3 млн. “излизания” годишно. Преобладават визитите на български граждани в съседни страни – бивша Югославия – около 1/3 от всички излизания; Турция – 17%; Румъния – 15% и т.н. В 9/10 от случаите като мотив на пътуването е посочен “туризъм”. Тази информация показва потенциалния размер на “куфарната” търговия [13]. Същевременно към 31 декември 1997 г. едва 34 212 български граждани декларират, че живеят в чужбина. Те са най-много в Германия – около 9000; бившия СССР – 3500; Франция – 2900; Австрия – 2700; Чехия – 2300 и т.н. Ако се предположи, че 1/3 от тези над 2 млн. и 300 хил. туристически пътувания през 1996 г. и от 3-те млн. частни (“туристически” + “на гости”) излизания от България през 1997 г. се използват за “куфарен бизнес”, то биха се получили 1 млн. излизания средногодишно. По-нататък, ако всеки “куфарен” търговец пътува средно по 5 пъти през годината – това означава 200 хил. души. Колкото и приблизителна да е оценката, би могло да се твърди, че между 1/4 и 1/3 от 900-те хил. заети в частния сектор са ангажирани именно с т.нар. “куфарна” търговия, което я превръща в най-големия сектор, що се отнася до брой заети, на българската икономика. Носещият негативен отенък извод, че най-големият сектор на българската икономика в момента е “маловажната”, т.е. дребната контрабанда, не бива да обезсърчава. Точната дефиниция би била от полза при търсенето на решения.

СТРУКТУРА НА ТРАНЗИТНИТЕ ПЪТНИЦИ

“Куфарната” търговия е многостранен международен проблем. Значителен брой чуждестранни граждани се занимават с този “бизнес” на територията на страната. В този смисъл “куфарната” търговия може да бъде разглеждана в контекста на транзитната миграция. Всъщност тя е вид транзитна миграция.

От началото на 90-те години през страната преминават транзит около 5 милиона души. През 1993 г. най-многобройни например са турските и румънските граждани – общо над 1/2 от всички транзитни пътници. Турците, преминали през България, са 1 372 578 души; ру-

мънците – 1 366 971; гражданите на бивша Югославия – 1 153 143; на бившия СССР – 661 021 и т.н. По-голямата част от тях са гастарбайтери на Запад или “куфарни” търговци. Транзитните имигранти първоначално остават в страната за кратък период от време в търсене на възможности да продължат пътя си към Западна Европа. Според изследването на Международната организация за миграция (ИОМ) такива са намеренията поне на половината от тях. Не е за подценяване фактът, че близо 13% от транзитните имигранти са с намерение да останат в страната 1 година. Всъщност не по-малко от 500 хил. души биха останали в страната за продължително време. Това поставя въпросът за финансирането на техния престой. Около 40% смятат да се издържат от спестяванията си, 20% – като работят, 18,8% разчитат на приятели сънародници, намиращи се вече в страната и т.н. Според различни оценки, които остават твърде приблизителни, броят на нелегално пребиваващите в България чужденци варира между 30 и 50 хил. души (ИОМ 1994), т.е. около 3% от заетите в страната. Те намират своите ниши в скритата икономика. Българската администрация реагира на потенциалната опасност от имиграционен натиск на трудовия пазар с приемането на “Програма за противодействие на нелегалната миграция и незаконното пребиваване на чуждестранни граждани в Република България”, приета на 19.02.1998 г.

Транзитно преминаващите чуждестранни граждани – “куфарни” търговци, както и българските “куфарджии” обслужват значителна част от нововъзникващия сектор на малки и средни предприятия в България и в други централно- и източноевропейски страни. В този смисъл малките и средни предприятия (МСП) зависят в много голяма степен от мащабите на транзитната миграция и “куфарната” търговия. Нещо повече те предполагат нарастване на транзитната и сезонна миграция, което има несъмнено позитивния ефект да “сдържа” перманентната емиграция.

Както сочи информацията от АМСП (Агенция за малки и средни предприятия), през 1997 г. микропредприятията в търговията с до 10 души персонал са повече от половината от всички действащи МСП. Най-малко половината от тях се поддържат от т.нар. “куфарджии”. Част са предприятия на временно или постоянно пребиваващи в България граждани на Китай, Сирия, Армения и др.

В съответствие с общоприети класификации от индустриалната икономика, МСП в България могат да бъдат характеризирани от гледна точка на зависимостта им от транзитната миграция и “куфарната” търговия, а също

и в зависимост от отношенията им с големите предприятия. По приблизителни оценки “куфарните” МСП са около 50 хил. Те са предприятия, “приемащи цената”, но независими, т.е. извън мрежите на големите предприятия. МСП в контакт с големите предприятия (държавни или вече приватизирани) могат да бъдат определени, колкото и парадоксално да изглежда това като “доминиращи”, т.е. налагащи цената “на входа” и “на изхода” на големите държавни предприя-

“КУФАРНИ” ТЪРГОВЦИ

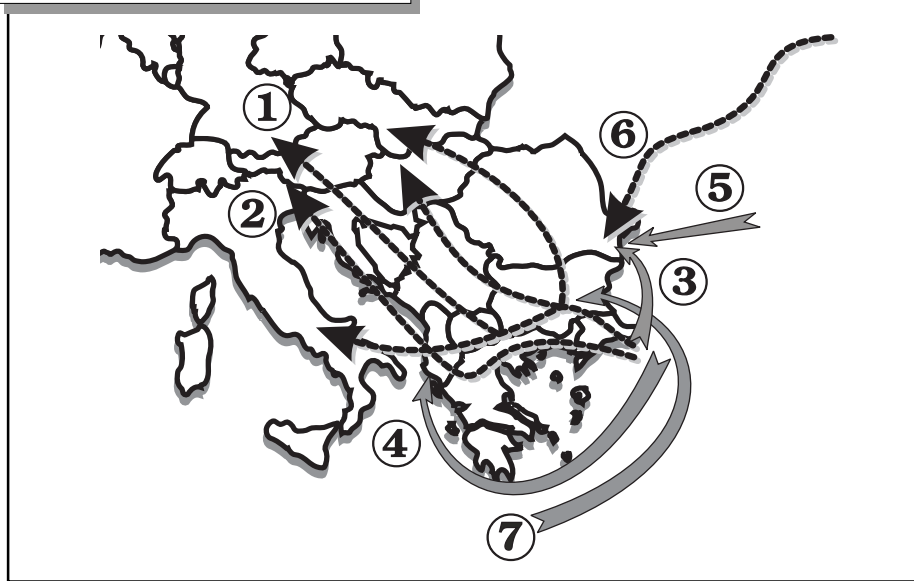
По данни от 1993 г., “куфарните” търговци са 14% от транзитните имигранти. Това вероятно са около 100 хил. души – в по-голямата си част граждани на ОНД или на съседни държави със средно по 5 преминавания през страната ежегодно. И по-точно – около 40% от тях са граждани на ОНД (главно Русия) или на бивша Югославия. Този “бизнес” се практикува както от румънци, грузинци и др., така и от граждани на Полша, Унгария и Чехия. Куфарни търговци от Нигерия и други африкански страни използват София (съответно полети на “Балкан”), както и столиците на други балкански страни като транзитни пунктове по пътя си за и от Русия. Те пребивават в страната обикновено не повече от 1 нощ – 46% от случаите. Повечето пътуват с автобуси – 60%. За разлика от останалите транзитни имигранти те са информирани много добре – очевидно от съществуващи неформални мрежи за условията в страната. Това е най-младата група транзитни посетители – 86,7% са под 35 г.; 53,4% не са семейни; 2/3 са мъже.

тия, както и като “толерирани”. И двете категории МСП създават неофициални мрежи. При т.нар. “куфарни” предприятия това не е непременно отрицателен феномен. Вторият тип предприятия определят обика на т.нар. “спонтанна” приватизация (приватизация чрез декапитализация).

1.7.2. НАРКОТРАФИК И НАРКОМАНИЯ

Особено опасни размери придобива наркотрафикът. Успешният наркобизнес днес върви по няколко разклонения на традиционния балкански път и нови коридори, които се установиха след разпадането на Съветския съюз и социалистическата система: 1) от Турция през България, Македония,

НОВИТЕ ПЪТИЩА НА НАРКОТРАФИКА

Румъния, Югославия и Албания; 2) от Турция през Гърция, насочен към Югославия и Албания; 3) от Турция с кораби до Румъния, към Централна и Източна Европа; 4) от Турция и Пакистан по море до Албания; 5) от бившите съветски републики в средна Азия през Черно море към пристанищата на България и Румъния; 6) през Русия, Украйна, Молдова, Румъния, България към Западна Европа; 7) От латиноамериканските държави, производители на кокаин, през пристанищата на България към Испания и Холандия.[14]

Войните в Босна и Косово обаче предизвикаха някои забележими промени в традиционните наркопътища. По източния път, контролиран от руски трафиканти, са прехвърлени част от пратките, преминаващи по-рано през България, Македония, Югославия и Албания. Това преориентира криминогенните елементи у нас да поддържат мрежи за производство и претранспортиране на синтетични опиати.

Според западноевропейските стандарти България не се счита за сериозен наркоцентър. Чехия и Унгария държат палмата на първенството за Източна Европа. Влошената икономическа ситуация у нас обаче кара българите да навлизат все по-масово в наркобизнеса, и то в най-ниските му нива на наркотрафиканти като “гълтачи” на кокаин и “мулета” за хероин.

Два основни наркомаршрута минават през България: 1) през България за Румъния, Югославия, Хърватска, Словения, Гърция и Македония и 2) през България, Македония и Албания. Известно е, че 80% от хероина, употребяван в Европа, минава през България (табл. 1.2).

ТАБЛИЦА 1.2. ЗАЛОВЕНИ КОЛИЧЕСТВА ДРОГА И ПРЕКУРСОРИ ПРЕЗ 1999 [15]

Наркотици	Брой случаи	Заловено количество
Хероин	14	261,6 кг
Кокаин	5	13,1 кг
Марихуана	3	0,019 кг
Опиум	1	0,016 кг
Морфин	1	0,030 кг
Екстази	2	992 таблетки
Ефедрин	2	21 760 таблетки
Оцетен анхидрид	2	2213 литра
Общо разкрити случаи	30	

От социално-икономическа гледна точка интересен е вътрешният наркопазар. У нас се наблюдава характерната за целия свят тенденция за движение на дрогата към периферните за страната райони. Според направените експертни и анкетни изследвания около 50-70 хиляди души пушат ганджа. Разкритите наркополета с канабис, от които се произвежда този наркотик (табл. 1.3), от средата на 90-те години се удвояват всяка година. Най-големите ниви с канабис са разкрити в районите на Благоевград, Петрич, Варна, Пазарджик, Пловдив и Кюстендил. Вече съществуват канали за неговия износ най-вече за Гърция и Кипър. Заради засилената активност на полицията в районите на Югозападна България отглеждането на марихуана се прехвърля постепенно към Северна България. През последната година бяха разкрити големи площи с канабис в районите на Враца и Русе.

Около 10 000 българи са зависими от хероина, а към 40-50 хиляди души прибегват до лекарствени средства със сходен ефект (диазепан).

Таблица 1.3. Разкрити наркополета с канабис в България [16]

Година	Разкрити площи
1994	9 дка
1995	120 дка
1997	200 дка
1998	501 дка

Оценките на българския пазар на наркотици не надхвърлят 200-300 млн. марки, поради ниската платежоспособност на клиентите. Поради това черният пазар на наркотици е наводнен с некачествена стока и според Националния център по наркомания близо 95% от съставките в хероина са фалшиви. Скъпата дрога като кокаина например, който се продава по 120 марки за 1 грам, е най-разпространена сред силовите структури, където почти всички са пристрастени към нея.

Броят на употребяващите наркотични вещества непрекъснато расте. Ако през 1972 г. те са били 190 души – главно хора с тежко социално положение и произход, то според някои оценки броят на редовно употребяващите наркотици понастоящем е над 50 000. Основната причина за тази негативна тенденция е липсата на обществен имунитет – държавата третира наркотиците като медицински, а не като социално-икономически проблем.

1.7.3. ТРАФИК НА ХОРА И НЕЛЕГАЛНА ЕМИГРАЦИЯ

Нелегалният трафик на хора е другото важно направление, към което се ориентира криминогенният контингент. Нелегалното превеждане на хора през границите на балканските държави е много успешен и развиващ се бизнес. Освен с прехвърлянето на местни граждани, желаещи да живеят и работят в Западна Европа и Америка, той е свързан и с извеждане на чужди граждани, най-често граждани на азиатски и африкански държави или съседни на България страни. Трафикът на някои от тях е свързан с проституцията на Запад. По данни на Международната организация за емиграция на ООН във Виена ежегодно от Източна Европа се извеждат нелегално около 10 000 бели робини.

Част от каналите за нелегално прехвърляне на хора през границите минават и през България поради нейното географско положение. Според различни оценки от началото на демократичните промени до 1999 г. между 20 и 40 хил. души са се опитали да преминат нелегално през граничната бразда. Ако се прибавят и спрените по външните ни граници, броят им се удвоява. Само за 1999 г. по данни на Гранична полиция са заловени 22 733 нарушители на държавната граница, 4500 души повече в сравнение с 1998 г.

Преди 3 години са заловени 11 338 нелегално преминаващи границите на страната. Най-активни през 1999 г. са били румънците – 2933 души, следвани от турци, молдовци и т.н. (табл. 1.4).

Таблица 1.4. Най-активните нелегални нарушители според тяхната националност за 1999 г. [17]

Румънци	2933
Турци	2561
Молдовци	912
Афганистанци	305
Македонци	270
Югославяни	248
Украинци	226
Китайци	192
Албанци	173

Напоследък се налага констатацията, че криминалните групировки проявяват по-голяма склонност към инвестиране в трафика на хора, отколкото в транспортирането на опиати.

След 10 ноември 1989 г. се очертаха няколко основни канала за трафик на хора от и през България:

1. **Изселническият трафик.** Над 300 000 български турци се изселиха в Турция за периода 1989-1992 г. [18] След наложените ограничения от турска страна нелегалният трафик на хора към Турция продължи с нарастваща сила поради няколко причини: а) наличие на разделени семейства, вкл. изоставени в България деца; б) икономически причини – търсене на препитание.

Според някои експертни оценки между 30 и 50 млн. долара се разиграват в изселническия нелегален пазар, включващ издаването на фалшиви и редовни визи.

2. **Криминогенен трафик.** Това са най-вече лица, които през активния туристически сезон се занимават с джебчийство и кражби предимно в Гърция. Тук се включва и нелегалното прехвърляне на бременни жени в южната ни съседка, за да родят децата си в чужбина, където предварително е уговорена продажбата на новороденото, като продажбената цена се движи между 10 и 15 хил. марки. Един от най-печелившите трафици е този на жени и момичета, продавани за проституция. Контрабандата на стоки от съседните държави също е свързана с криминогенния трафик на хора.
3. **Трафик на български граждани за работа в съседни държави.** Най-масов е трафикът на жени, докато мъжете се наемат незаконно главно като сезонни работници. По някои оценки нелегално пребиваващите там българи са между 50 и 89 хиляди души.
4. **Международен трафик на емигранти от “третия свят”.** България се използва като преходен лагер, а базата е в Истанбул. Нелегалният път от Близкия изток през Турция и България за Западна Европа струва на емигрантите до 15 000 марки, като се заплаща поотделно всеки преминат етап. Нелегалната мрежа включва и временни лагери в страната ни за уреждане на документи с оглед незаконно преминаване в чужбина. Край Асеновград бе разбит нелегален лагер за кюрди. В тези канали българските участници са само посредници.

1.7.4. ТРАФИК НА ХОРА И ПРОСТИТУЦИЯ

По информация на МВР до началото на 1989 г. проститутките в България са били 3149. Понастоящем регистрираните в полицията проституиращи жени са двойно повече заедно с около 200 сутеньори. Като се има предвид, че само в София полулегално работещите публични домове са около 90, експертните оценки сочат, че проституиращите жени и момичета в страната са между 12 и 15 хиляди. Месечната печалба от този бизнес е около 50 млн. марки.

Част от проститутките се извеждат извън страната, като най-доброто им пласиране е в Турция, Гърция, Македония, Полша и Чехия предимно чрез фирмите за набиране на компаньонки и кандидатки за работа в чужбина. Наброяват се около 300 подобни фирми, но нито една няма лиценз за набиране на компаньонки или танцьорки. Според изследване на фондация "Асоциация Анимус", 94% от обявите за работа в чужбина са търсили привлекателни и необвързани с брак жени на възраст до 25 години. Износът на "бяла плът" от България се извършва основно по два канала:

1. Южен канал – през Турция и Гърция до Кипър и Италия и
2. Западен канал – през Румъния за Западна Европа.

Според неофициални данни около 10 000 българки проституират в чужбина. [19]